

sun ki gerek dünya gerekse âhiret hal-
lerinden hiçbirinde seni unutmayacağım
ve seni cennete yerleştireceğim, ta ki
hoşnut olasın" meâlindeki hadisle bazı
tefsir kaynaklarında yer alan ve Übey b.
Kâ'b'ın rivayet ettiği ileri sürülen, "Kim
Lemyekün süresini okursa kıyamet gün-
nünde sabah akşam seçkin kullarla be-
raber olur" anlamındaki hadisin mevzû
olduğu kabul edilmiştir (İbnü'l-Cevzî, I,
239-241; Zerkeşî, I, 432).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Tefsîr", 98/1-3; Müslim, "Şalâtü'l-
müsâfirîn", 245-246; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Bey-
rut), IV, 781-783; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzû'ât*
(nşr. Abdurrahman M. Osman), Medine 1386/
1966, I, 239-241; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ân*,
IV, 537-538; Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 432; Âlûsî,
Râhu'l-me'ânî, XXX, 200-208; Elmalılı, *Hak
Dini*, IX, 5985-6005; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı
Buyruğu*, İstanbul 1980, s. 690-692.

EMİN IŞIK

BEYYÜMÎ

(اليومى)

Alî b. Hicâzî el-Beyyûmî
(ö. 1183/1769)

Beyyûmiyye tarikatının kurucusu
Mısırlı sûfi.

1108'de (1696) Mısır'da Beyyûm kab-
sabasında doğdu. Hıfzını ve öğrenimini
tamamladıktan sonra tasavvuf yoluna
girerek Hüseyin ed-Demirtaşî el-Âdilî'den
Halvetiyye, Ahmed b. Abbâd eş-Şâ-
zeli'den Şâzeliyye, Ömer b. Abdüsselâm
et-Tetâvunî'den Kâdiriyye, Abdurrahman
el-Halebî'den Bedeviyye, İsâ et-Taylunî'den
Nakşibendiyye tarikatlarının icâze-
tini aldı. Bundan dolayı "câmiu't-turuk"
olarak tanınır. İrşâda başladıktan sonra
Kahire'de İmam Hüseyin Mescidi civarı-
nda (Hüseyniyye) oturmayı tercih etti.
Aynı semtte Zâhir Camii'nde zikir hal-
kası teşkil ederdi. İlim ve takvâsı, kısa
zamanda etrafına geniş bir mürid kitle-
sinin toplanmasına vesile oldu. Eşkya-
lık yapan pek çok kimsenin tövbe ede-
rek müridleri arasına katıldığı rivayet
edilir. Ayrıca ilim ve devlet adamların-
dan onun sohbetlerine devam eden kim-
seler de vardı. Ezher şeyhinin kendisine
Ezher'den bir kürsü vermesi nüfuzunu
daha da arttırdı. Daha sonra sadrazam
olan Mısır Valisi Mustafa Paşa onu se-
venlerden ve sohbetine devam edenler-
dendi. Ali el-Beyyûmî'nin Mustafa Paşa'ya
sadrizam olacağını önceden haber
verdiği rivayet edilir. Mustafa Paşa sad-

razam olunca onun için bir mescid, se-
bil ve türbe yaptırdı. Vefat ettiğinde Bey-
yûmiyye Camii olarak bilinen bu cami-
deki türbesine gömüldü. Tarikat âdâbı-
na dair, tasavvufî ve edebî konularda
sekiz risâlesi bulunan Ali el-Beyyûmî'nin
Câmi'u'l-esrâr fî tarihî's-sâdeti'l-Beyyûmiyye
adlı risâlesi basılmıştır (Ka-
hire, ts.).

Ali el-Beyyûmî'nin Mekke'ye sık sık
yaptığı seyahatlerde göçebe kabilelere
verdiği vaazlar, Mısır'dan Hicaz'a kadar
olan bölgede kurucusu olduğu Beyyû-
miyye tarikatının yayılmasını sağladı. Bu
bölgelere gönderdiği halifeleri sayesinde
müridlerinin sayısı giderek arttı. Mek-
ke ve Medine'de Bedeviyye tarikatı men-
supları kısa zamanda Beyyûmiyye'ye bağ-
landılar. Tarikat, kurucusu ve halifele-
ri zamanında Arabistan, Yemen, Hadra-
mut ve Mâverâünnehir'e yayıldı; oradan
İran'a, Fırat ve İndus vadilerine, Hint de-
nizi kıyılarına kadar ulaştı. Ancak halife-
lerinden şeyh Muhammed Nâfi'in ölü-
münden sonra diğer halifeleri arasında
meydana gelen ihtilâflar tarikatın gücünü
sarstı. Hicaz Beyyûmîleri ile Mısır Bey-
yûmîleri birbirinden ayrılarak her biri ba-
ğımsız hareket etmeye başladı. Vehhâbî
hareketinin Hicaz bölgesine hâkim olu-
şuna kadar Mekke ve Medine'de bulunan
çok sayıdaki Beyyûmî tekkesi hacılara
sağlık hizmeti veren birer ocak görünümün-
deydi. 1880'li yıllarda Mekke'de se-
kiz, Cidde'de altı, Medine ve Tâif'te de
birkaç tane Beyyûmî tekkesi bulundu-
ğu bilinmektedir. Beyyûmiyye bugün Mı-
sır'ın en yaygın tarikatlarından biridir.

Bedeviyye ile Beyyûmiyye arasında
önemli benzerlikler bulunmakla birlikte
âdâb ve erkânlarında bazı farklılıklar var-
dır. Beyyûmiyye genellikle "esmâ-i seb'a"
zikrine önem veren bir tarikat olup cez-
be, mücahede ve teslimiyet esaslarına
dayanır. Bedeviyye'de tarikata intisap,
şeyh ile mürid musafaha halinde iken
şeyhin müride tövbe telkiniyle gerçekleşir.
Beyyûmiyye'de ise telkin sırasında
şeyh ile mürid, ellerinin parmakları kar-
şılıklı olarak birbirine iyice geçmiş bir
halde bulunurlar. Bedevî zikrinde dervişler
ayakta vücutlarını bele kadar büker,
kollarını serbest bırakırlar; Beyyûmîler
ise vücutlarını bükünce ellerini çapraz
olarak göğüsleri üzerine koyar, başla-
rını kaldırıp doğrulurken ellerini çırpar-
lar.

Beyyûmiyye Anadolu ve Balkanlar'da
hemen hemen hiç yayılmamışsa da Be-
deviyye tarikatı mensupları vasıtasıyla

İstanbul'a getirilmiştir. Cemaleddin Ser-
ver Revnakoğlu, Kocamustafapaşa'daki
Ağaçkakan Bedevî Dergâhı ile Eyüp-İs-
lâmbey Bedevî Tekkesi'nin Beyyûmî ol-
duğunu belirtmektedir. "Yâ Allah hû!"
diyerek ve el çırparak yapılan Beyyûmî
zikri İstanbul'da Bedevî ve Rifâî derviş-
leri tarafından şu şekilde icra edilirdi:
Ayakta başlayan ism-i celâl zikri zâkir-
başının yönetiminde bel süre devam et-
tikten sonra şeyh efendinin kapıda gö-
rünüp uzunca bir "hû!" demesiyle Bey-
yûmî zikri başlardı. Kıyam safi bozulma-
dan aralar açılır ve yarım halka teşkil
edilirdi. Artık ism-i celâl zikri, harf-i ni-
dâ ile birlikte "yâ Allah!" şeklinde yapı-
lırdı. Nida harfi uzatılır ve bir müddet
"yâ hû!..", "yâ Allah, yâ dâim!" şeklinde
kıyam zikrine devam edilirdi. Sesler per-
de yükselir ve alçalırdı. Hareketler
hızlandığında dizler arasına yere vu-
rulur, vücut, gövde ve ayaklar daima ha-
reketli olurdu. Zâkirler öne, arkaya, sağa,
sola düzenli olarak gider gelirdi. Ayaklar
kıyam zikrinde olduğu gibi bir yere
çakılıp kalmaz, ayak parmakları
üzerinde yarım çark halinde dönüşler
yapılırdı. Soldan sağa, sağdan sola düz-
gün, ölçülü bir şekilde tekrarlanan bu
hareketlerin sonunda saflar toplanıp sık-
laşır. Omuzlardan tutularak ağızlardan
"hay" ism-i şerifi dökülür ve dizler yay-
landırılır, başlar kıyam zikrinde olduğu
gibi öne ve arkaya sallanır; "Allah Allah
hû, rabbenâ yâ rahmân!" denilerek zi-
kri tamamlanırdı. Beyyûmî zikri Osman-
lılar'ın son devirlerinde ve Cumhuriyet'in
ilk yıllarında Eyüp-İslâmbey Bedevî Der-
gâhı'nda icra edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cebertî, *Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 379-381; Harîrî-
zâde, *Tibyân*, Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi,
nr. 230, I, vr. 194^b-195^a; Le Chatelier, *Les Con-
fereries Musulmanes du Hedjaz*, Paris 1887, s.
182-190; Serkis, *Mu'cem*, I, 622; Hüseyin Vas-
sâf, *Sefîne*, I, 226; Cemaleddin Server Revna-
koğlu, *İstanbul Tekkeleri Notları*, Divan Edebi-
yatı Müzesi, Arşiv B, Zrf. 36; Brockelmann, *GAL*,
II, 462; *Suppl.*, I, 784; II, 146, 478; Ronart,
CEAC, s. 81; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 416; Cl.
Huart, "Beyyûmiyye", *IA*, II, 593; W. A. S. Khalî-
di, "Bayyûmiyya", *EI²* (İng.), I, 1151-1152.

HASAN KÂMİL YILMAZ

BEYYÜMİYYE

(اليومية)

Ali b. Hicâzî el-Beyyûmî
(ö. 1183/1769)
tarafından kurulan bir tarikat
(bk. BEYYÜMÎ).